

ტურიზმის ინდუსტრია საქართველოში პოსტპანდემურ პერიოდში

ტურიზმი მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი ინდუსტრიაა. იგი მოიცავს ეკონომიკის მრავალ სფეროს, რომელთა განვითარება ეკონომიკის განვითარების წინაპირობაა. ტურიზმის ინდუსტრიაზე მრავალი ფაქტორი ახდენს გავლენას. ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ახის მთავრობის მიერ დაწესებული ჰეგულაციები. 2020 წლის პირველ ნახევარში Covid-19-ის პანდემიის გამო, მსოფლიო მთავრობების უმრავლესობას, მოუწია ისეთი ჰეგულაციების დაწესება, რომლებიც უახლოვითად მოქმედებდა ეკონომიკის ამ მიმართულებაზე.

ნაშრომში განხილულია ტურიზმის მდგომარეობა ხოგოც მსოფლიოში, ისე საქართველოში პოსტპანდემიურ პერიოდში. იმ ქვეყნებში, რომელთა შემოსავლის მნიშვნელოვან ნაწილს ტურიზმი წარმოადგენს, საკმაოდ მაღალი იყო ეკონომიკის ვახდნა. ვაქცინაციის პროცესმა და სამედიცინო სფეროს მხრიდან დაავადებასთან ბრძოლის სწორი სტრატეგიის შემუშავებამ, შესაძლებელი გახდა ჰეგულაციების გაუქმება და ტურიზმის ინდუსტრიის თითქმის სრული აღდგენა. საქართველოში დღეის მდგომარეობით ტურიზმი შეიძლება ითქვას რომ დაუბრუნდა 2019 წელს ახსებულ მდგომარეობას.

სტატისტიკური მონაცემების დამუშავების შედეგად მიღებულია დასკვნები და ჰეგომენდაციები, ხისთვისაც გამოყენებულია საქართველოს ეხოვნური ბანკის, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის და სხვა ორგანიზაციების მონაცემები.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი, ტურიზმის ინდუსტრია, Covid-19, პოსტპანდემიური პერიოდი.

ტურიზმი ერთ-ერთი ყველა სწრაფად მზარდი ინდუსტრიაა მსოფლიოში, რომელიც არა მხოლოდ ერთ სფეროს მოიცავს, არამედ სხვა მრავალ აქტივობას, როგორცაა: ტრანსპორტი, სასტუმრო მომსახურება, კვება, გართობა, საინფორმაციო მომსახურება და სხვ. ყველა ამ სფეროს ერთობლივი განვითარება საბოლოო ჯამში ხელს უწყობს ეკონომიკის განვითარებას (Erkomaishvili, et al., 2014). ტურიზმის განვითარება ყველაზე მეტად იმ ქვეყნებისთვისაა მნიშვნელოვანი, რომელთა ეკონომიკაშიც აღნიშნული სფეროს შემოსავლებს დიდი წილი უჭირავს.

ტურიზმის განვითარებისთვის ქვეყნებმა გარკვეული პირობები უნდა შეასრულონ. პირველ რიგში მთავარია ქვეყანას შესაბამისი ინფრასტრუქტურა ქონდეს ტურისტების მისაღებად, რადგან კვლევების თანახმად იგი ტურიზმის განვითარებაზე დადებით გავლენას ახდენს (Seetanah, et al., 2017). გარდა ამისა საჭიროა შესაბამისი სამართლებრივი პირობები და ადამიანური რესურსი. ასევე მნიშვნელოვანია კრიმინოგენული სიტუაცია და პოლიტიკური სტაბილურობა. ზემოაღნიშნული პირობების არასათანადო მდგომარეობა, უარყოფით გავლენას ახდენს ტურიზმზე.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელიც ტურიზმის განვითარებაზე ახდენს გავლენას - რეგულაციებია. რეგულაციებს ქვეყნის მთავრობები საკუთარი შეხედულებებისამებრ აწესებენ, თუმცა არის მომენტები, როდესაც რეგულაცია სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია და მეორეხარისხოვანი ხდება ეკონომიკური განვითარება.

ასეთ სიტუაციაში აღმოჩნდა მსოფლიო 2020 წლიდან. ბოლო პერიოდში რამდენიმე საშიშ ვირუსთან ქონდა მედიცინას შეხება, როგორებიცაა SARS, ებოლა, H1N1, თუმცა Covid-19 მათ შორის ყველაზე მომავდინებელ ვირუსად შეიძლება ჩაითვალოს. მან არა მხოლოდ სამედიცინო სექტორში შექმნა პრობლემები, არამედ გამოიწვია ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისები, რომელიც Covid-19-ის რეცესიის სახელითაა ცნობილი (Fotiadis, Polyzos, & Huan, 2020). Covid-19-ის პირველი შემთხვევა 2019 წლის ნოემბერში ჩინეთში, ჰუბეის პროვინციაში, ქალაქ ვუჰანში დაფიქსირდა, თუმცა არ არის გამორიცხული, რომ ვირუსის გავრცელება და ადამიანიდან ადამიანზე გადასვლა ამ პერიოდამდე დაწყებულიყო (Hu, et al., 2021). მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნებმა საზღვრები ჩაკეტეს ვირუსის გავრცელება მაინც მოხდა.

პირველი ქვეყანა ჩრდილოეთ კორეა იყო (O'CONNOR, 2020). საქართველოში პირველი შემთხვევა 2020 წლის თებერვალში დაფიქსირდა (ონ.გე, 2020), ხოლო იმავე წლის 30 მარტიდან საყოველთაო კარანტინი და კომენდანტის საათი გამოცხადდა (პუბლიკა, 2020).

საბოლოო ჯამში პანდემიამ უარყოფითი გავლენა იქონია ქვეყნების ეკონომიკაზე. ტურიზმი ამ კუთხით ყველაზე მეტად დაზარალდა. მოგზაურობაზე დაწესებული შეზღუდვები და ინფექციის შიში, მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორი იყო რამაც საერთაშორისო და შიდა მოგზაურთა რაოდენობა მკვეთრად შეამცირა. ამან ტურისტული სერვისების მოთხოვნა თითქმის გააქრო. ბევრი ტურისტული ობიექტი იძულებული გახდა დაეხურა ან შეემცირებინა საქმიანობა.

ვაქცინის შექმნამ დააჩქარა რეგულაციების გაუქმების პროცესი. 2020 წლის ზაფხულიდან ევროპის ქვეყნებმა დაიწყეს საზღვრების გახსნა, თუმცა მოგზაურობისას დაწესებული რეგულაციები, კვლავ რთულ ვითარებაში აყენებდა ტურისტებს (Financial Time, 2020).

მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მონაცემების მიხედვით, საერთაშორისო ტურისტების რაოდენობა 2020 წლის პირველსავე კვარტალში 22%-ით შემცირდა, ხოლო მთლიანი წლის განმავლობაში 80%-მდე. აღნიშნული დანაკარგი ფინანსებში 910 მილიარდი დოლარიდან - 1.2 ტრილიონ დოლარამდე მერყეობს (UNWTO, 2023).

ნაშრომში გამოყენებული მეთოდოლოგია

ნაშრომი ეფუძნება სტატისტიკურ და თეორიულ ანალიზს. მასში განხილულია საქართველოს ეროვნული ბანკის, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს და ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის სტატისტიკური მონაცემები. ასევე ნაშრომში განხილულია ქართველი და უცხოელი მეცნიერების სტატიები. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით გამოტანილია დასკვნები და რეკომენდაციები.

ტურიზმის გამოწვევები პანდემიის პერიოდში

კოვიდ-19-ით გამოწვეულმა პანდემიამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა მსოფლიო ტურიზმის ინდუსტრიაზე. ყველაზე მნიშვნელოვანი გავლენა ამ კუთხით პატარა კუნძულოვან სახელმწიფოებს (მალდივის კუნძულები - 60%; სეიშელის კუნძულები 32.5%; პალაუ 48.4%) და განვითარებად ქვეყნებს (მონტენეგრო 21.8%; საქართველო 16%; სომხეთი 10%) შეეხო (UNWTO, 2023). ისეთი ქვეყნები სადაც უცხოური ვალუტის შემოდიანების ძირითადი წყარო, უცხოელი ტურისტები არიან, ფისკალური წნეხის ქვეშ აღმოჩნდნენ (International Monetary Fund, 2021).

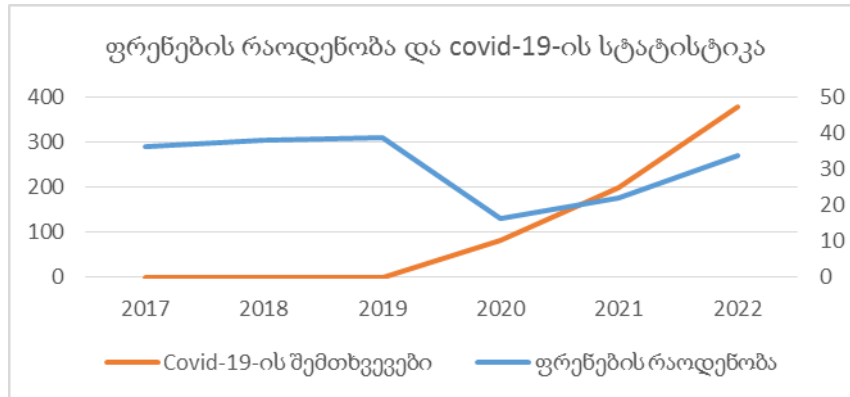
მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) მონაცემების მიხედვით, საერთაშორისო ტურისტების რაოდენობა მსოფლიოს მასშტაბით, 2019 წლის პირველი ნახევრის მაჩვენებელთან შედარებით, 85%-ით შემცირდა 2020 წლის პირველ ნახევარში (UNWTO, 2020), ხოლო მოთხოვნა საერთაშორისო ტურიზმზე იგივე პერიოდების გათვალისწინებით 80%-ით შემცირდა (UNCTAD, 2020). ტურიზმის ვარდნამ სერიოზული გავლენა იქონია მსოფლიო ეკონომიკაზე, რადგან როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ მრავალი ქვეყნის ძირითადი შემოსავალი ტურიზმის სფეროდანაა. მოგზაურობისა და ტურიზმის საბჭოს (WTTC) მიერ ჩატარებული კვლევების თანახმად, მსოფლიოში მოგზაურობისა და ტურიზმის სფეროში დასაქმებულია 330 მილიონ ადამიანზე მეტი, ხოლო მათ მიერ შექმნილი საბოლოო პროდუქტი და მომსახურება მსოფლიოს მშპ-ს თითქმის 10%-ია (WTTC, 2020).

კიდევ ერთი ფაქტორი რამაც ტურიზმზე გავლენა იქონია, იყო საზღვრების ჩაკეტვა და მთავრობების მიერ დაწესებული შეზღუდვები. საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაციის (IATA) კვლევის მიხედვით, საზღვრების დაკეტვამ და მოგზაურობის შეზღუდვამ, დიდი გავლენა იქონია ავიახაზების ინდუსტრიაზე (დიაგრამა N1). 2020 წლის პირველ

კვარტალში 70%-ით შემცირდა მოთხოვნა ავიაბილეთებზე 2019 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით (IATA, 2020). ამავე ასოციაციის მონაცემებზე დაყრდნობით:

1. ავიაციასთან დაკავშირებული სამუშაო ადგილების რაოდენობა პოტენციურად შემცირდა საშუალოდ 41,7 მილიონით (-52,5%-იანი კლება).

2. პირდაპირი საავიაციო სამუშაოები (ავიაკომპანიებში, აეროპორტებში, მწარმოებლებსა და საჰაერო მოძრაობის მენეჯმენტში) მცირდა დაახლოებით 4,8 მილიონით (43%-ით შემცირება).

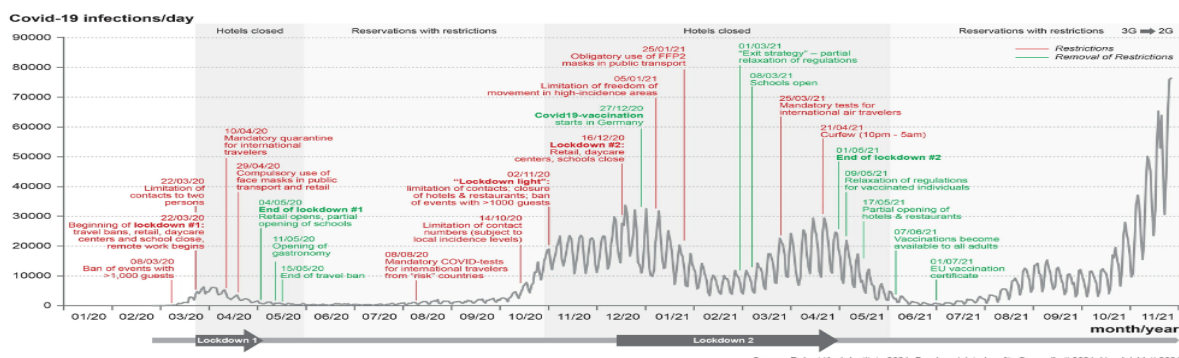

ღიაგამა N1 (Our World in Data, 2023); (Finances Online, 2023)

გარდა ამისა, პანდემიამ გავლენა იქონია ტურისტების ქცევაზე და მათ გადაწყვეტილებებზე. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) კვლევის თანახმად, პანდემიამ გამოიწვია ტურისტული მოთხოვნის შეცვლა შიდა მოგზაურობისკენ, ბევრი ტურისტი ირჩევს მოგზაურობას საკუთარ ქვეყანაში და არა საზღვარგარეთ (UNWTO, 2023). კვლევამ ასევე დაადგინა, რომ ტურისტები უფრო მეტად ირჩევენ ქვეყნებს სამოგზაუროდ, რომლებიც უსაფრთხოდ ითვლებოდა და ახორციელებენ ქმედით ზომებს COVID-19-ის გავრცელების თავიდან ასაცილებლად.

პანდემიის შემდეგ ტურისტული ინდუსტრიის აღდგენა სავარაუდოდ ნელი და ეტაპობრივი უნდა ყოფილიყო. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) კვლევის მიხედვით, ტურიზმის ინდუსტრიის აღდგენა მჭიდრო კავშირშია გლობალური ეკონომიკის აღდგენასთან და მოსალოდნელი იყო რომ ინდუსტრია არ დაუბრუნდებოდა პანდემიამდელ დონეს მინიმუმ 2023 წლამდე (UNWTO, 2020). ასევე თვლიდნენ რომ ტურიზმის აღდგენა დიდწილად ვაქცინის შექმნასა და მის გამოყენებაზე იყო დამოკიდებული. ეს ვარაუდები დიდწილად სწორი აღმოჩნდა.

ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი, რამაც გავლენა მოახდინა ტურიზმის აღდგენაზე, არის ვაქცინაციის დაჩქარებული ტემპები. რაც უფრო მეტი ადამიანი ხდება ვაქცინირებული, COVID-19-ის გადაცემის რისკი მცირდება რაც უსაფრთხოს ხდის მოგზაურობას. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ვაქცინაციის მაღალი დაფარვის მქონე ქვეყნებს ტურიზმის სექტორის უფრო სწრაფი აღდგენა აქვთ (UNWTO, 2023).

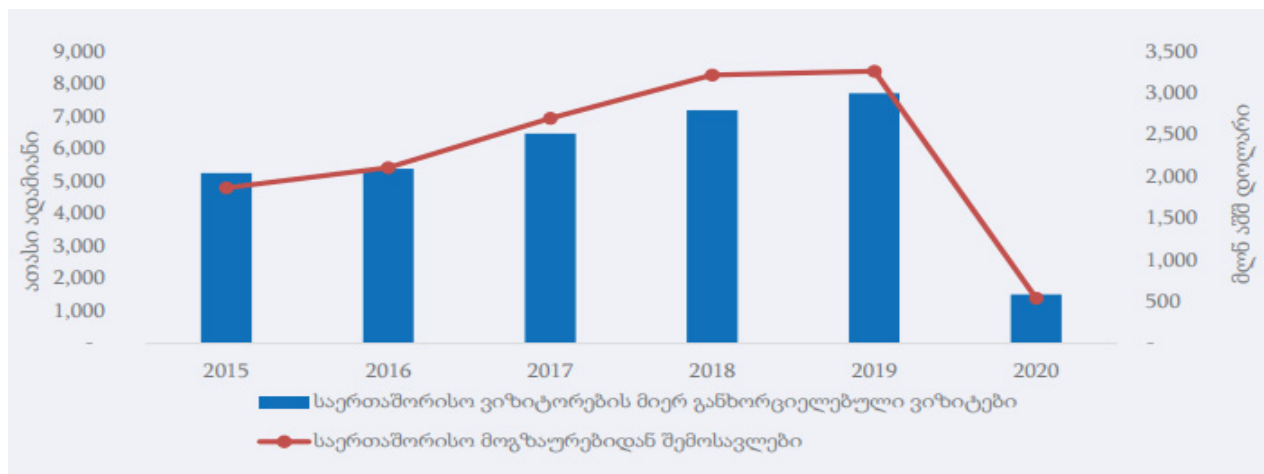

ღიაგამა N2 (Gössling, 2022)

მსოფლიოს მასშტაბით ტურიზმის აღდგენის ხელშეწყობის სტრატეგიები მოიცავს მიზნობრივ მარკეტინგულ კამპანიებს და წახალისებებს მოგზაურთათვის. ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ მიზნობრივი მარკეტინგული კამპანიები, როგორიცაა შიდა ტურიზმზე ან ბაზრის კონკრეტულ სეგმენტებზე ფოკუსირებული, შეიძლება ეფექტური იყოს მოგზაურების მოზიდვაში (Gössling, 2022). გარდა ამისა, წახალისების შეთავაზებამ, როგორიცაა ფასდაკლებები ან ვაუჩერები, ასევე შეიძლება წახალისოს ადამიანები მოგზაურობისკენ. გერმანიის მაგალითზე ვხედავთ რომ პანდემიის საწყის ეტაპზე, მთავრობის მხრიდან უამრავი რეგულაცია და შეზღუდვა დაწესდა (დიაგრამა N2). ამასთან 2020 წლის დასაწყისში და 2020 წლის ბოლოდან 2021 წლის მაისის ჩათვლით, აკრძალული იყო სასტუმრო მომსახურება. სიტუაცია მხოლოდ მოსახლეობის დიდი ნაწილის ვაქცინაციის შემდეგ დაუბრუნდა ძველ მაჩვენებელს. ასევე ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ შიდა ტურიზმი, უფრო სწრაფად აღდგა, ვიდრე საერთაშორისო ტურიზმი, რადგან შიდა მოგზაურებს ნაკლებად აწუხებთ მოგზაურობის შეზღუდვები და საკარანტინო ზომები, ასევე უფრო კარგად იცნობენ დანიშნულების ადგილს და მის უსაფრთხოების ზომებს. გარდა ამისა, კვლევამ აჩვენა, რომ ბუნებაზე დაფუძნებულ მიმართულებებს შეიძლება ჰქონდეს უპირატესობა ურბანულ მიმართულებებთან შედარებით.

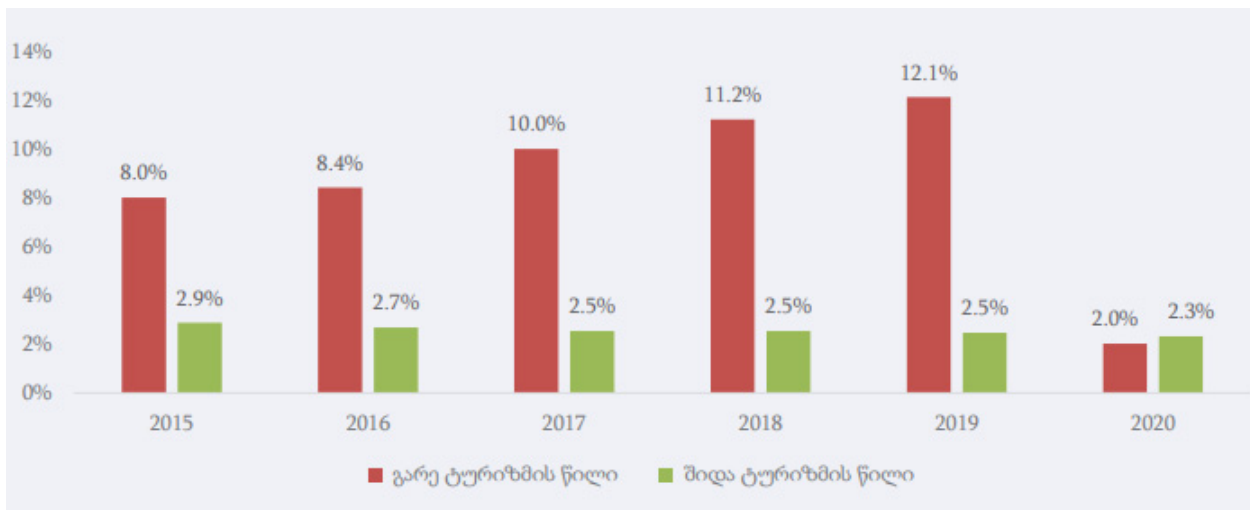
ტურიზმის დინამიკა საქართველოში პანდემიურ და პოსტპანდემიურ პერიოდში

საქართველო ერთერთია იმ ქვეყნებს შორის, რომლის შემოსავლის მნიშვნელოვან წყაროს საერთაშორისო ტურისტებისგან მიღებული შემოსავლები წარმოადგენს (დიაგრამა N3). 2020 წლამდე აღნიშნული შემოსავლები მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსების და ეკონომიკური აქტივობის ხელშეწყობი მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო (საქართველოს ეროვნული ბანკი, 2021).

დიაგრამა N3 (საქართველოს ეროვნული ბანკი, 2021)

ამასთან გარე ტურიზმს მნიშვნელოვანი როლი უჭირავს საქართველოს მთლიან შიდა პროდუქტში და 2020 წლამდე ეს მაჩვენებელი 8%-დან 12%-მდე მერყეობდა, ხოლო 2020 წელს 2%-მდე დაეცა. რაც შეეხება შიდა ტურიზმს, აღნიშნული მაჩვენებელი სტაბილურად 2.3%-დან 3%-მდე მერყეობდა (დიაგრამა N4).

დიაგრამა N4 (საქართველოს ეროვნული ბანკი, 2021)

2019 წლის ჩათვლით საერთაშორისო მოგზაურთა რაოდენობა და მათ მიერ დახარჯული თანხები მკვეთრად გაიზარდა. პანდემიის დაწყებამდე ქვეყანაში 7.7 მილიონი საერთაშორისო ტურისტი (დიაგრამა N3) შემოვიდა და მათგან მიღებულმა შემოსავალმა 7.7 მლნ. დოლარი შეადგინა, რაც მშპ-ს 18.7%-ს შეადგენდა. პანდემიამ აღნიშნული პოზიტიური დინამიკა სრულად შეცვალა. ამასთან 2020 წელს საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, მშპ-ს კლებამ 6.8% შეადგინა, რაც დიდწილად სწორედ ტურიზმის შესუსტებით იყო გამოწვეული (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2023).

2020 წლის მარტიდან 2021 წლის აგვისტოს ჩათვლით, მუდმივად სხვადასხვა სახის რეგულაციების დაწესება ხდებოდა მთავრობის მიერ. ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები მკვეთრად შემცირდა. რადგან საქართველო ტურიზმზე დამოკიდებული ქვეყანაა, ეს ფაქტი მნიშვნელოვან გამოწვევად იქცა. 2022 წლიდან თითქმის სრულად მოიხსნა რეგულაციები. საქართველოს ყველაზე მაღალი წლიური შემოსავალი ტურიზმიდან 2019 წელს ქონდა. თუ 2022 წლის იანვარი-აგვისტოს მონაცემს შევადარებთ ანალოგიური პერიოდის 2019 წლის მონაცემს, ვნახავთ რომ ჩამორჩენა მხოლოდ 5.5% არის. შეგვიძლია ვთქვათ რომ შემოსავალი ტურიზმიდან 95%-ით აღდგა.

თუ მხოლოდ ზაფხულის პერიოდს შევადარებთ, როდესაც ყველაზე აქტიურია ტურისტების მოხილობა, ვნახავთ რომ 2022 წლის მონაცემი, 2019 წლის მონაცემს 26%-ით აღემატება. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ტურიზმი ზედმეტი ძალისხმევით გარეშე დაუბრუნდა საწყის მდგომარეობას.

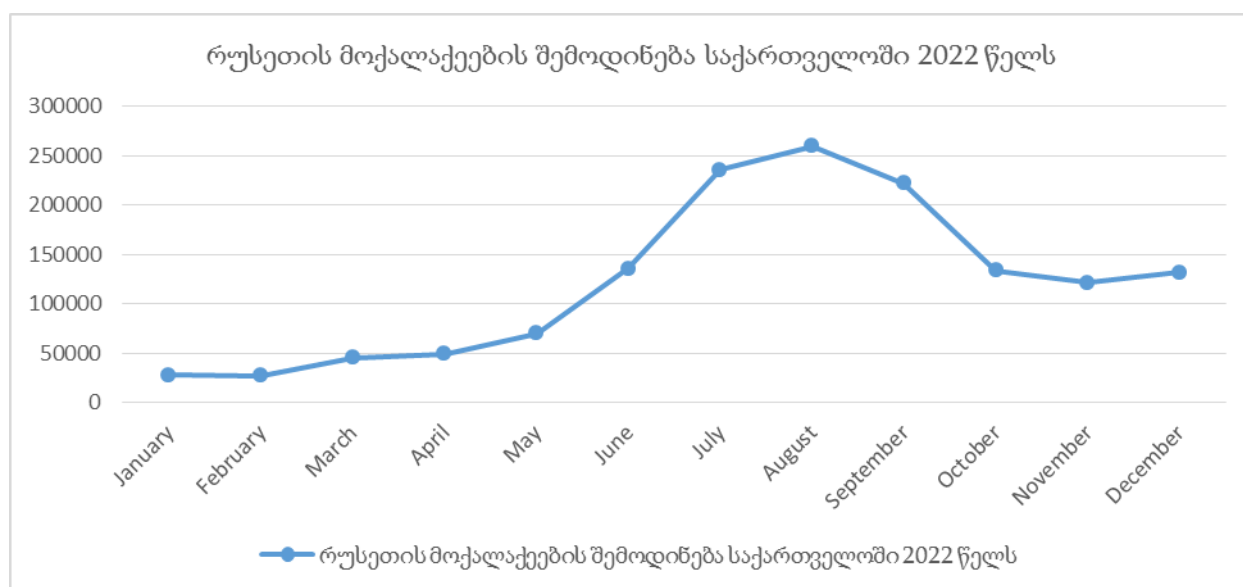
	იან	თებ	მარ	აპრ	მაი	ივნ	ივლ	აგვ	სექ	ოქტ	ნოვ	დეკ	იან-აგვ
2015	101	91	115	127	151	182	246	295	202	161	132	135	1,307
2016	101	105	136	144	173	181	273	298	243	174	139	145	1,410
2017	125	124	176	179	196	255	378	394	307	216	168	187	1,827
2018	157	162	232	239	246	325	432	443	335	254	191	206	2,236
2019	164	169	245	267	270	340	395	413	319	267	202	217	2,264
2020	193	161	74	8	9	11	12	15	16	15	13	15	483
2021	10	14	30	50	74	122	205	199	162	142	111	126	704
2022	114	105	174	189	259	302	476	523					2,142

ცხრილი N1 (საერთაშორისო მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავლების სტატისტიკა 2015-2022 წლებში მლნ. დოლარი) (დემურია, 2022)

ფრედერიკ ბასტია საკუთარ წიგნში „ის რაც ჩანს და ის რაც არ ჩანს“, აღწერს ეკონომიკის ფარულ მხარეს. ამ შემთხვევაში ჩვენ განვიხილავთ სტატისტიკას რომელიც არის

მოცემულობა. მაგრამ რა იმალება ამ სტატისტიკის მიღმა? 2022 წელს 14 თებერვალს რუსეთი შეიჭრა უკრაინაში და დაიწყო ომი. ამის შემდეგ პერიოდულად რუსეთსანქციები დაუწესა არაერთმა ქვეყანამ. ჩაიკეტა საზღვრები რუსეთის მოქალაქეებისთვის. საქართველოს აღნიშნული გადაწყვეტილება არ მიუღია. რუსეთის იმ მოქალაქეებისთვის, რომლებსაც სურდათ სანქციებისთვის თავის არიდება, სამხედრო სამსახურისგან გაქცევა, საქართველო იქცა ოაზისად. გარდა ამისა, საქართველო მათთვის იქცა ზაფხულში სამოგზაურო მთავარ ობიექტად, რადგან ევროპის ქვეყნების დიდმა ნაწილმა უარი თქვა რუსი ტურისტების მიღებაზე.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მონაცემებით, 2022 წლის განმავლობაში საქართველოს საზღვარი რუსეთის 1,459,546-მა მოქალაქემ გადმოკვეთა (დიაგრამა N5). მათი 96% ქვეყანაში მას შემდეგ შემოვიდა, რაც რუსეთმა უკრაინაში ომი დაიწყო (საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო, 2023).

დიაგრამა N5 (საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო, 2023)

ამასთან საქართველოში მოქმედებს ტურიზმის მხარდაჭერის პროგრამები. სსიპ „ანარმოე საქართველოში“-ს აქვს ტურიზმის განვითარების პროგრამა, რომლის მიზანია ქვეყნის ტურიზმის და მასთან დაკავშირებული სხვადასხვა სერვისების განვითარება და ფინანსური ხელშეწყობა. პროგრამას აქვს ოთხი მიმართულება:

1. თანადაფინანსების მექანიზმი - რომელიც გულისხმობს მეწარმე სუბიექტებისთვის ფინანსურ დახმარებას.
2. სასტუმრო/ბალნეოლოგიური კურორტების ინდუსტრია;
3. ეკო და აგრო ტურისტული ინდუსტრია;
4. ტურისტული სერვისების ინდუსტრია;

პოსტპანდემიურ პერიოდში საკმაოდ მნიშვნელოვანია ქვეყანაში მსგავსი პროგრამების არსებობა, რათა უფრო სწრაფად მოხდეს ტურიზმის ინდუსტრიის აღდგენა. ფინანსური დახმარება და შეღავათები საკმაოდ მნიშვნელოვანი ელემენტია ტურიზმის მიმართულებით მომუშავე მეწარმეებისთვის, მითუმეტეს იმ ფონზე, როდესაც რეფინანსირების განაკვეთი 11%-ს შეადგენს.

საბოლოო ჯამში უნდა აღინიშნოს, რომ ტურიზმის აღდგენასთან ერთად საქართველოში აღდგა ეკონომიკაც. 2021 წელს რეალურმა ზრდამ 10.5% შეადგინა ხოლო 2022 წლის პირველი სამი კვარტლის მონაცემებით, საშუალო ზრდა 10.6%-მდე იქნება.

დასკვნები და რეკომენდაციები

1. Covid-19-ით გამოწვეულმა პანდემიამ დიდი გავლენა მოახდინა ტურიზმის ინდუსტრიაზე. ყველაზე მეტად ის ქვეყნები დაზარალდნენ, რომლებიც დამოკიდებულნი არიან ტურიზმზე.

2. საქართველოში პანდემიის პერიოდში დაწესებულმა რეგულაციებმა, საგარეო ტურიზმი წილი 12.1%-დან, 2%-მდე დაწია. ამიტომ მნიშვნელოვანია გვესმოდეს თუ რა საფრხეს წარმოადგენს რეგულაციები ეკონომიკისთვის და აუცილებელი საჭიროების გარეშე, თავი შევიკავოთ მათი დაწესებისგან.

3. საქართველოში ტურიზმის აღდგენაზე მსჯელობა ხდება სტატისტიკური მონაცემებით, მაგრამ აუცილებლად გასათვალისწინებელია რუსეთის მოქალაქეების ქარბი შემოღინება, მათთვის სანქციების დაწესების გამო. შესაბამისად აუცილებელია მხოლოდ წლევანდელ შედეგს არ მიექცეს ყურადღება და მომდევნო წლებში კვლავ გაგრძელდეს ტურიზმის მიმართულების ხელშეწყობა.

4. ქვეყანამ უნდა ცადოს არ იყოს დამოკიდებული ეკონომიკის ერთ კონკრეტულ დარგზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მივიღებთ იმ შედეგს რა შედეგიც დადგა 2020 წელს. აუცილებელია ყურადღება მიექცეს მენარმეობას.

ლიტერატურა

1. Erkomaishvili, G., Gvelesiani, R., Kharaishvili, E., & Chavleishvili, M. (2014). Policy of Tourism and Opportunities of Development. *World Academy of Science, Engineering and Technology Vol:8, No:1, 2014*, გვ. 171-175.
2. Finances Online. (2023 წლის 23 January). *Number of Flights Worldwide in 2022/2023: Passenger Traffic, Behaviors, and Revenue*. მოპოვებული FinancesOnline: [https://financesonline.com/number-of-flights-worldwide/#:~:text=The%20number%20of%20domestic%20and,2021%20\(IATA%2C%202021\)](https://financesonline.com/number-of-flights-worldwide/#:~:text=The%20number%20of%20domestic%20and,2021%20(IATA%2C%202021).). -დან
3. Financial Time. (2020 წლის April). *Britain's open borders make it a global outlier in coronavirus fight*. მოპოვებული Financial Time: <https://www.ft.com/>-დან
4. Fotiadis, A., Polyzos, S., & Huan, T.-C. (2020 წლის 13 December). The good, the bad and the ugly on COVID-19 tourism recovery. *Annals of Tourism Research*, გვ. 1-14.
5. Gössling, S. (2022 წლის 19 January). Two years of COVID-19 and tourism: what we learned, and what we should have learned. *Journal of Sustainable Tourism, Volume 30*, გვ. 915-931.
6. Hu, B., Gou, H., Zhou, P., & Shi, Z. (2021 წლის March). Characteristics of SARS-CoV-2 and COVID-19. *Nature Reviews. Microbiology*. 19 (3), გვ. 141-154.
7. IATA. (2020). *COVID-19: Impact on the Airline Industry*. International Air Transport Association. მოპოვებული IATA: IATA.ORG-დან
8. International Monetary Fund. (2021 წლის 26 February). *Tourism in a Post-Pandemic World*. მოპოვებული International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/02/24/na022521-how-to-save-travel-and-tourism-in-a-post-pandemic-world>-დან
9. O'CONNOR, T. (2020). China's Neighbors Close Borders As Country's Coronavirus Cases Surpass Last Major Outbreak. *Newsweek*.
10. Our World in Data. (2023 წლის 23 01). *Coronavirus (COVID-19) Cases*. მოპოვებული Ourworldindata: <https://ourworldindata.org/covid-cases>-დან
11. Seetanah, B., Juwaheer, D., Lampert, J., Rojid, S., Sannasse, R., & Subadar Agathe, U. (2017). Does Infrastructure Matter In Tourism Development? *UNIVERSITY OF MAURITIUS RESEARCH JOURNAL – Volume 17*, გვ. 89-108.
12. UNCTAD. (2020). *Tourism and COVID-19: Economic Impact and Recovery*. United Nations Conference on Trade and Development. მოპოვებული UNCTAD: UNCTAD.org-დან
13. UNWTO. (2020 წლის 22 July). *IMPACT OF COVID-19 ON TOURISM*. მოპოვებული World Tourism Organisation: <https://www.unwto.org>-დან
14. UNWTO. (2023 წლის 24 January). *List of Countries by Tourism Income*. მოპოვებული Atlasbig: <https://www.atlasbig.com/en-us/countries-tourism-income>-დან
15. UNWTO. (2023 წლის 21 January). *UNWTO TOURISM DATA DASHBOARD*. მოპოვებული World Tourism Organisation: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard>-დან
16. UNWTO. (2023 წლის 23 January). *UNWTO Tourism Recovery Tracker*. მოპოვებული UNWTO: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-recovery-tracker>-დან

17. WTTC. (2020). *Economic Impact Reports*. მოპოვებული WTTC: <https://wtcc.org/research/economic-impact/economic-impact-research-დან>
18. დემურია, ვ. (2022 წლის 17 October). *გუჩიზმის აღდგენა დაგეგმილია, 2022 წლის იანვარ-აგვისტოში მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავლები თითქმის 95%-ით აღდგა*. მოპოვებული Factcheck: <https://factcheck.ge/-დან>
19. on.ge. (2020 წლის 26 თებერვალი). *საქართველოში კორონავირუსის პიკი შემაჯავებდა დაფიქსიდა*. მოპოვებული on.ge: <https://on.ge-დან>
20. პუბლიკა. (2020 წლის 30 მარტი). *ჩა აიკრძალა "ფაქტობრივად საყოველთაო კარანტინი"*. მოპოვებული Publika.ge: <https://publika.ge/ra-aikrdzala-faqtobrivad-sayoeltao-karantinit/-დან>
21. საქართველოს ეროვნული ბანკი. (2021). *მონეტარული პოლიტიკის ანგარიში*. თბილისი: საქართველოს ეროვნული ბანკი.
22. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2023 წლის 25 January). *მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)*. მოპოვებული საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/23/mtliani-shida-produkti-mshp-დან>
23. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო. (2023 წლის 25 January). *საქართველოს სახედმწიფო საზღვარზე გადაადგილებული პირებისა და ტრანსპორტის სტატისტიკური მონაცემები*. მოპოვებული საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო: https://info.police.ge/page?id=625&parent_id=94-დან

Tourism Industry in Georgia in the Post-pandemic Period

Niko Khutsishvili

PhD Student

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

SUMMARY

Tourism is one of the world's fastest growing industries. In 2020, due to the Covid-19 pandemic, governments had to impose regulations that negatively affected tourism. The article discusses the state of tourism in Georgia and the world in the post-pandemic period. The vaccination process and the development of a proper disease control strategy by the medical field made it possible for the regulations to be lifted and the tourism industry to almost fully recover. Today, tourism in Georgia has almost completely recovered. As a result of the processing of statistical data, conclusions and recommendations were obtained, for which the data of the National Bank of Georgia, the Ministry of Internal Affairs of Georgia, the World Tourism Organization and other organizations were used.